

## **ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ**

**Баранов С.О.,** професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу, к.ю.н., доцент (Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

Сьогодні подолання корупції є надзвичайно важливою справою, оскільки це явище становить небезпеку для держави, суспільства і кожної окремої людини. У країні, що уражена корупцією, різко знижується ефективність здійснення публічного адміністрування, розвитку економіки, посилюється бідність і соціальна нерівність, розширюється прірва між суспільством і владою, політика перетворюється на сферу розподілу національного багатства, розкладаються моральні засади суспільства, завдається шкода престижу країни на міжнародному рівні. Корупція демонструє повну байдужість державних посадових осіб до суспільної користі, закону, народу та кожного громадянина.

Великий енциклопедичний юридичний словник дає власне визначення поняття корупції – це соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, створюють умови для вчинення корупційних діянь або є приховуванням їх чи потуранням їм [1, с. 421].

У ст. 7 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятому на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 р., зазначено, що корупція «... охоплює вчинення або невчинення будь-якої дії під час виконання обов'язків або через ці обов'язки внаслідок подарунків, які вимагають або приймають, обіцянок або стимулів, або їх незаконне отримання щоразу, коли наявна така дія або бездіяльність». Водночас зазначено, що «... поняття корупції повинно визначатися відповідно до національного права», а вираз «акт корупції» слід розуміти як «те, що охоплює спробу підкупу» [2].

Закон України «Про запобігання корупції», у ч. 1 ст. 3 визначає корупцію, як використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3].

Запобігання корупційним проявам є основним засобом у справі протидії корупції. Принцип пріоритетності запобіжних заходів полягає у здійсненні попереджувально-профілактичних заходів для протидії порушенням чинного законодавства, запобігання корупції, усунення причин і умов, що сприяють вчиненню цих правопорушень.

Заданням будь якої суверенної держави є захист її кодонів та національних інтересів. Важливим чинником регулювання прикордонної діяльності в Україні є формування ефективної системи охорони державного кордону, в якій важливе місце відводиться Держприкордонслужбі (далі - ДПС).

ДПС є ключовим органом серед суб'єктів здійснення прикордонної політики та забезпечення прикордонної безпеки держави [4].

Одним з ключових питань реформування національної системи органів охорони правопорядку є приведення роботи її структурних підрозділів до щоденного дотримання принципів законності, дисципліни, верховенства права, невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень тощо. З метою подальшої характеристики та визначення заходів з запобігання корупції у підрозділах ДПС вважаємо за необхідне зупинитися на розгляді наступних категорій антикорупційного законодавства, таких як: «запобігання», «попередження», «профілактика»,

«протидія». Для цього наведемо загально прийняте визначення «засобів антикорупційної діяльності»: під ними розуміються конкретні механізми і способи, за допомогою яких суб'єкти антикорупційної діяльності, а також інші особи, впливають на корупційно-ризикові сфери суспільних відносин, з метою нейтралізації корупційних проявів.

Отже, йдеться про такі види діяльності, які роблять неможливими або значно утруднюють виникнення корупційних діянь, а саме про запобігання.

Поняття «запобігання», пов'язане з поняттями «попередження», «профілактика» правопорушень, причому родовим поняттям у цьому ряді є саме «запобігання». Воно є й логічно першим за розумінням, «запобігти» – означає не допустити вчинення правопорушення. Профілактика має місце тоді, коли ще не відомо про готовність особи вчинити правопорушення, по суті – це комплекс заходів, спрямованих на те, щоб така готовність не виникла [5, с. 91-92].

Запобігання, на відміну від профілактики, потрібно тоді, коли є підвищений ризик вчинення правопорушення. Протидія ж вчиненню правопорушень переважно має місце за умов, коли протиправну діяльність уже розпочато, коли вже існує факт протиправного діяння (хоча, раніше зазначалась наявність також широкого розуміння).

Кінцевою метою запобігання та протидії вчиненню і припиненню адміністративних правопорушень є забезпечення реалізації та захист прав, свобод та інтересів громадян, охорона громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та встановленого порядку суспільно корисної діяльності.

Запобігання корупційним правопорушенням працівниками ДПС – це система правових, організаційних і виховних заходів, спрямованих на попередження й усунення причин і умов, що сприяють учиненню військовослужбовцями та працівниками протиправних дій, пов'язаних із здійсненням їх службової діяльності.

Основною метою запобігання корупційним правопорушенням серед працівників ДПС є забезпечення своєчасного запобігання службовим правопорушенням, пов'язаним зі співучастю військовослужбовців у незаконному переправленні через державний кордон осіб та контрабанди, корупційних діянь з боку особового складу ДПС, забезпечення безпеки діяльності підрозділів, сил, засобів та інформації від протиправних посягань і загроз з боку організованих злочинних структур та окремих осіб, координації заходів власної безпеки військовослужбовців ДПС.

Правове регулювання антикорупційних заходів включає в себе наступні нормативні акти: Конституцію України, Закони України «Про державний кордон України» від 07.11.1991 р., «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003 р., «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 р., «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р., «Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року» від 24.07.2019 р. № 687-р., «Антикорупційна програма Державної прикордонної служби України на 2020-2022 роки (затверджена наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 13.02.2020 № 99 - АГ), «Про утворення комісії з оцінювання корупційних ризиків» (затверджена наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 14.11.2019 № 629-АГ), «Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органу влади» (затвердженої рішенням НАЗК від 02.12.2016 року № 126, «Методичних рекомендацій щодо підготовки антикорупційних програм органів влади» (затверджених рішенням НАЗК від 29.01.2017 року № 31. Крім того, нормативне забезпечення запобігання корупційним проявам в діяльності ДПС включає в себе міжнародні акти: Конвенції ООН проти корупції (резолюція Генеральної Асамблеї ООН № A/RES/58/4 від 21.11.2003 р.), Стамбульського плану дій Антикорупційної мережі Організації економічної співпраці та розвитку для Східної Європи та Центральної Азії, програм Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, заходів Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО.

Діяльність ДПС щодо запобігання і протидії корупції в центральному апараті, регіональних управліннях, загонах морської охорони, органах охорони державного кордону, органах забезпечення, навчальних закладах, підрозділах спеціального призначення ґрунтується на визначених принципах: верховенства права; доброчесності на публічній службі; формування негативного ставлення до корупції; невідворотності покарання за корупційні правопорушення; ефективності та законності використання бюджетних коштів; прозорості та відкритої діяльності; залучення громадськості до здійснення антикорупційних заходів; створення механізмів партнерства з інститутами громадянського суспільства.

Запобіжні заходи з реалізації Антикорупційної політики в підрозділах ДПС полягають у створенні ефективної системи з запобігання, виявлення, протидії і припинення корупції, конфлікту інтересів в Адміністрації ДПС, регіональних управліннях, органах охорони державного кордону України; подальшому впровадженні механізмів прозорості, доброчесності, зниження корупційних ризиків в її діяльності; залучення інститутів та організацій громадянського суспільства та підвищення рівня довіри громадян; формуванні нетолерантного ставлення військовослужбовців, державних службовців та працівників ДПС до корупції.

Антикорупційна діяльність в підрозділах ДПС включає в себе: 1) відповідність реалізованих антикорупційних заходів Конституції України, законодавству України у сфері запобігання корупції та іншим нормативно-правовим актам; 2) удосконалення створеної внутрішньої організаційної системи запобігання і протидії корупції; 3) участь особового складу ДПС у формуванні та реалізації антикорупційних стандартів і процедур; 4) відповідальність та невідворотність покарання для особового складу ДПС незалежно від займаної посади та інших умов у разі вчинення ними корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень; 5) розроблення заходів з поширення інформації щодо програм антикорупційного

спрямування; 6) регулярний моніторинг ефективності впроваджених антикорупційних заходів [6].

Організація діяльності з запобігання корупції в ДПС, покладається на: керівний склад підрозділів; комісію з оцінки корупційних ризиків та моніторингу виконання Антикорупційної програми; уповноважений підрозділ з питань запобігання та виявлення корупції (уповноважену особу); Управління внутрішньої та власної безпеки та її територіальних підрозділів, кадрові служби підрозділів.

З метою реалізації розроблених «Антикорупційною програмою Державної прикордонної служби України на 2020-2022 роки» заходів протягом 2019-2021 років у підрозділах продовжено розвиток системи протидії корупції, створення системи оцінки корупційних ризиків, відбулося впровадження системних заходів щодо запобігання та виявлення порушень антикорупційного законодавства України, формування принципової позиції персоналу щодо нетерпимості до корупції в усіх її проявах, запобігання кримінальним та іншим правопорушенням.

За останні роки у підрозділах ДПС було створено ефективну систему діяльності уповноважених з питань запобігання та виявлення корупції. Протягом 2020 року за повідомленнями підрозділів забезпечення внутрішньої та власної безпеки внесено відомості до ЄРДР у 282 випадках, з яких 204 - корупційної спрямованості. Оголошено про підозру 60 особам у вчиненні злочинів. За порушення вимог законодавства України судами притягнуто до кримінальної відповідальності 22 особи, накладено штрафи на суму понад 257 тис. грн.

У підрозділах охорони кордону зафіксовано 600 відмов прикордонників від неправомірної вигоди на суму понад 1 млн грн. З них підрозділами забезпечення внутрішньої та власної безпеки задокументовано 137 спроб надання неправомірної вигоди персоналу на суму понад 600 тис. грн, у 68 випадках внесено до ЄРДР відомості про виявлення ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 369 КК України [7].

У 417 випадках притягнуто військовослужбовців до адміністративної відповідальності. Протягом року зафіксовано 67 спроб протиправного впливу на військовослужбовців. З них: 27 випадків застосування насильства, 10 фактів пошкодження майна військовослужбовців, 4 факти пошкодження військового майна, 15 фактів погроз фізичного насильства та 11 випадків створення перешкод у виконанні службових обов'язків військовослужбовцями. За всіма фактами проведено перевірки та вжито спеціальні заходи безпеки. Забезпечено належне правове реагування на виявлені порушення корупційного і службового характеру.

Водночас з метою підвищення мотивації персоналу запроваджено систему фінансового стимулювання за затримання контрабанди та відмову від неправомірної вигоди. Загальна сума неправомірної вигоди, від якої упродовж року відмовилися прикордонники склала понад 2 млн грн. За принципову позицію та сумлінне виконання службових обов'язків заохочено грошовими преміями 368 співробітників ДПСУ [7].

#### *Література:*

1. Великий енциклопедичний юридичний словник, за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Юридична думка. 2012. 1020 с.
2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: прийнятий 34-ю сесією Генеральної асамблеї ООН 17 грудня 1979 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_282](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282) (дата звернення: 12.09.2021).
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII із змін., URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. (дата звернення 20.07.2021).
4. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3.04.2003 р. № 661-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 27, Ст.208.
5. Міловідова С. В. Попередження та протидія адміністративним правопорушенням в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид.

наук: спец. 12.00.07. «Київський Нац. Економіч.ун-т ім. В. Гетьмана». К., 2016. 231с.

6. Антикорупційна програма Державної прикордонної служби України на 2020-2022 роки: Наказ Адміністрації ДПС України від 13.02.2020 № 99 – АГ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 12.09.2021).

7. Біла книга - 2020. Державна прикордонна служба України (Результати оперативно - службової діяльності у 2020 році). URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/Bila-kniga-2020> (дата звернення: 12.09.2021).